

Գևորգ ՊՈՂՈՍՅԱՆ

Երևանի պետական համալսարանի

իրավագիտության ֆակուլտետի 3-րդ կուրսի ասպիրանտ

**ԽՈՐՀՐԳԻ՝ ՈՐՊԵՄ ԿՈՒԵԳԻԱԼ ԿԱՈՎԱՐՄԱՆ ՄԱՐՄԵԻ
ՉԵՎԱՎՈՐՄԱՆ ԱՆՏՐԱԺԵՏՏՈՒԹՅՈՒՆԵՐ ԵՎ ԳԵՐԸ
ՆԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ
ԿԱՈՎԱՐՄԱՆ ՄԱՐՄԻՆՆԵՐԻ ՆԱՍԱԿԱՐԳՈՒՄ**

«**Ն**ասարակական կազմակերպությունների մասին» ՀՀ օրենքի 5-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն՝ կազմակերպության հիմնադիրները կազմակերպության պետական գրանցումից հետո օրենքի ուժով համարվում են կազմակերպության անդամներ: Միաժամանակ նույն օրենքի 13-րդ և 19-րդ հոդվածներից բխում է, որ հասարակական կազմակերպության կառավարման բարձրագույն մարմինը ժողովն է, իսկ կազմակերպության հիմնադիրները համարվում են ժողովի անդամներ: Նշված իրավանորմերի վերլուծությունից բխում է, որ հասարակական կազմակերպությունը կորպորատիվ տիպի իրավաբանական անձ է¹: Այնուամենայնիվ, հասարակական կազմակերպությունների կառավարումն ունի մի շարք առանձնահատկություններ, որոնցով տարբերվում է առևտրային իրավաբանական անձ հանդիսացող կորպորատիվ տիպի կազմակերպություն համարվող բաժնետիրական ընկերություններից:

Նախ՝ անհրաժեշտ ենք համարում անդրադառնալ հասարակական կազմակերպությունների կառավարման մոդելների առանձնահատկություններին: Մասնավորապես՝ հասարակական կազմակերպության կառավարման մարմիններն ըստ օրենքի՝ գործադիր մարմինն ու անդամների ընդհանուր ժողովն են: Ընդ որում՝ օրենքը, հստակ ընդգծում է, որ ժողովը համարվում է կազմակերպության բարձրագույն մարմինը (Օրենքի 13-րդ հոդվածի 1-ին մասի 4-րդ կետ), ինչը նշանակում է, որ այն նաև կառավարման

բարձրագույն մարմինն է:

Վերոգրյալից հետևում է, որ հասարակական կազմակերպությունների համար օրենքով, որպես ստանդարտ տարբերակ, նախատեսված է կառավարման երկաստիճան մոդել՝ գործադիր մարմին և ժողով: Ընդ որում՝ «Հասարակական կազմակերպությունների մասին» ՀՀ օրենքը նաև սահմանել է նշված կառավարման մարմիններից յուրաքանչյուրի իրավասությունը: Միաժամանակ, անհրաժեշտ է ընդգծել, որ օրենքը թույլ է տալիս ժողովից և գործադիր մարմնից բացի կազմակերպության կանոնադրությամբ ստեղծել նաև կառավարման այլ մարմիններ, այդ թվում՝ կառավարման կոլեգիալ մարմիններ (Օրենքի 19-րդ հոդվածի 3-րդ մաս): Օրենքի վկայակոչված հոդվածից կարելի է եզրահանգել, որ հասարակական կազմակերպությունում կարող է ստեղծվել նաև կառավարման այնպիսի մարմին, ինչպիսին խորհուրդն է: Այսինքն՝ հասարակական կազմակերպությունը ևս կարող է ունենալ կառավարման եռաստիճան համակարգ՝ ժողով, խորհուրդ և գործադիր մարմին: Հետևաբար՝ ՀՀ օրենսդիրը ինչպես բաժնետիրական ընկերությունների, այնպես էլ հասարակական կազմակերպությունների դեպքում դրսևորել է ազատական մոտեցում՝ չսահմանելով մեկ պարտադիր կառավարման մոդել խնդրո առարկա իրավաբանական անձի համար: Այնուամենայնիվ՝ անհրաժեշտ է նշել, որ ի տարբերություն «Բաժնետիրական ընկերությունների մասին» ՀՀ օրենքով նախատեսված կարգավորումների, հասարակական կազմակերպություններ-

ՀՈՒՆՎԱՐ - ՓԵՏՐՎԱՐ 2018 1 - 2 (223-224)

ԴԱՏԱԿԱՆ
Իշխանություն

րի վերաբերյալ իրավանորմերն ունեն որոշ առանձնահատկություններ, որոնք հանգում են հետևյալին.

Նախ «Բաժնետիրական ընկերությունների մասին» ՀՀ օրենքը հստակ նախատեսում է, թե որ դեպքում է խորհրդի՝ որպես կառավարման մարմնի, ձևավորումը դառնում պարտադիր, («Բաժնետիրական ընկերությունների մասին» ՀՀ օրենքի 83-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ 50 և ավելի բաժնետեր ունեցող ընկերությունում խորհրդի ստեղծումը պարտադիր է), մինչդեռ «Հասարակական կազմակերպությունների մասին» ՀՀ օրենքը չի նախատեսում այն պայմանները, որոնց առկայության դեպքում խորհրդի ստեղծումը պարտադիր է:

ՀՀ օրենսդրության վերլուծությունից բխում է, որ հասարակական կազմակերպությունում կարող է գործել կառավարման հետևյալ համակարգը՝ բաժնետերերի ընդհանուր ժողով և միանձնյա գործադիր մարմին: Ընդ որում՝ անհրաժեշտ է նշել, որ հասարակական կազմակերպության անդամների ընդհանուր ժողովը պետք է գումարվի առնվազն 5 տարին մեկ անգամ: Այսինքն՝ իրականում հնարավոր է իրավիճակ, երբ միանձնյա գործադիր մարմինն իրականացնի կազմակերպության ողջ կառավարումը և 5 տարի շարունակ անդամների ընդհանուր ժողով չգումարվի և կազմակերպությունում առկա չլինի գործադիր գործունեության նկատմամբ վերահսկողական լիազորություններով օժտված կառավարման այլ մարմին:

Օրենսդրի կողմից հասարակական կազմակերպության կառավարման այսպիսի մոդելի սահմանումը և խորհուրդ ձևավորելու հարցում հիմնադիրներին բացարձակ հայեցողություն շնորհելը կարծում ենք արդարացված չէ, ավելին՝ այն չի բխում արդյունավետ կառավարման համակարգ սահմանելու անհրաժեշտությունից, ինչպես նաև միջազգային փորձից, քանի որ կորպորատիվ կառավարման արդյունավետ համակար-

գը ենթադրում է նաև զսպումների և հակակշիռների գործուն մեխանիզմների առկայություն, որոնց միջոցով միայն կարող են հավասարակշռվել կորպորատիվ կառավարմանը մասնակցող տարբեր սուբյեկտների կողմից կազմակերպությունը իրենց սեփական շահերին ծառայեցնելու ձգտումները²: Ընդ որում՝ այդպիսի մեխանիզմների առկայությունն առավել կարևորվում է զարգացող պետություններում, որոնք դեռևս չունեն կորպորատիվ կառավարման զարգացած մշակույթ և բարձր մակարդակ³:

Արտասահմանյան փորձի և գիտական գրականության ուսումնասիրությունը ցույց է տալիս, որ խորհրդի առկայությունը ոչ առևտրային կազմակերպությունների կառավարման մարմիններում ևս ունի կարևոր նշանակություն և այն իրականացնում է ռազմավարական դեկավարման առաքելություն⁴: Այսպես՝ Ռուսաստանի Դաշնության «Հասարակական միավորումների մասին» օրենքի 8-րդ հոդվածի 3-րդ պարբերության համաձայն՝ հասարակական կազմակերպության կառավարման մարմինների մեջ պարտադիր է ընտրովի կոլեգիալ մարմնի առկայությունը, որը հաշվետու է ընդհանուր ժողովին⁵: Ավելին՝ ՌԴ օրենսդրության ուսումնասիրությունը ցույց է տալիս, որ նշված ընտրովի կոլեգիալ մարմինը չի նույնանում գործադիր մարմնի կամ ընդհանուր ժողովի հետ և իր կարգավիճակով ու լիազորություններով տարբերվում է վերջիններից: Այն մշտապես գործող մարմին է, որն իրականացնում է օրենքով և կանոնադրությամբ իրեն վերապահված, կազմակերպության կառավարման գործառնություններ: ԱՄՆ-ում ևս ոչ առևտրային կորպորացիաներում խորհրդի՝ որպես կառավարման մարմնի, առկայությունը պարտադիր է⁶:

Ընդ որում՝ ԱՄՆ-ում ոչ առևտրային կորպորացիայի խորհրդի հիմնական պարտականությունները հետևյալն են.

- Կազմակերպության առաքելությունը, տեսլականը և հիմնարար

ՀՈՒՆՎԱՐ - ՓԵՏՐՎԱՐ 2018 1 - 2 (223-224)

ԴԱՏԱԿԱՆ
Իշխանություն

- արժեքները որոշելն ու արտահայտելը,
- Կազմակերպության գլխավոր գործադիրի ընտրությունը,
- Գործադիր մարմնի գործունեության գնահատումն ու օժանդակումը,
- Կազմակերպության ապագա ծրագրերի մշակումն ապահովելը,
- Կազմակերպության ռազմավարության և նպատակների իրագործմանն ուղղված ծրագրերի որոշումը և դրանց գնահատումը,
- Ֆինանսական և այլ միջոցների ողջամիտ օգտագործումն ապահովելը,
- Կազմակերպության հասարակական իմիջի բարձրացմանը խթանելը,
- Հաշվետվողականության ապահովումը և այլն⁷:

Բացի այդ, խորհուրդը՝ պայմանավորված կոլեգիալ կառավարման մարմնին բնորոշ առավելություններով, նպաստում է նաև կառավարման արդյունավետության բարձրացմանը: Խորհրդին բնորոշ առանձնահատկություններն արտահայտվում են հետևյալում.

- Առավել հավասարակշռված և հիմնավորված որոշումների կայացում,
- Բազմակարծության հիմքի վրա որոշումների ընդունում, որի պարագայում օգտակար գործողության գործակիցն ավելի բարձր է, քան առանձին անձի դեպքում,
- Նվազ կախվածություն որոշում ընդունող կոնկրետ անձի անձնական հատկանիշներից:

Խորհրդի պարտադիր առկայությունը հասարակական կազմակերպություններում հիմնավորվում է նաև այն տեսանկյունից, որ վերջիններիս գույքը ձևավորվում է ոչ միայն և ոչ այնքան ձեռնարկատիրական գործունեությունից, որքան այլ աղբյուրներից, ինչպիսիք են՝ նվիրատվությունները, դրամաշնորհները, հան-

գանակությունները, պետական բյուջեից դրամական մուտքերը և այլն («Հասարակական կազմակերպությունների մասին» ՀՀ օրենքի 7-րդ հոդվածի 3-րդ կետ): Այս կապակցությամբ Եվրոպայի խորհրդի նախարարների կոմիտեի ոչ առևտրային կազմակերպություններին վերաբերող հանձնարարականը հստակ նշում է, որ հասարակական կազմակերպության գույքը ձևավորվել է հանրային միջոցների աջակցությամբ կամ շահավետ հարկային պայմաններում՝ խոսում են այն մասին, որ այդ գույքի օգտագործման նկատմամբ կարող է առավել մանրակրկիտ վերահսկողություն իրականացվել⁸: Մասնավորապես՝ այդպիսի դեպքերում հասարակական կազմակերպությունների կառավարման մարմինների կողմից պետք է ապահովվի նման գույքի հետ կապված գործարքների արդյունքում առավելագույն բարիքների ստացումը⁹:

Ընդ որում՝ վերոգրյալով պայմանավորված իրավաչափ է համարվում օրենսդրական մակարդակում սահմանել, որ առնվազն այդ դեպքերում կազմակերպությունը պետք է առաջնորդվի անկախ խորհրդատվության հիման վրա¹⁰: Ավելին՝ Նախարարների կոմիտեի հանձնարարականը նշում է, որ նման պարագայում ոչ նպատակային նշանակությամբ օգտագործված գույքը կարող է այն տրամադրողի կողմից հետ պահանջվել կամ փոխանցվել այլ կազմակերպության, որը կարող է ապահովել գույքի նպատակային և առանց չարաշահումների օգտագործումը, իսկ այն դեպքում, երբ գույքի ձեռքբերումն իրականացվել է հարկային արտոնություններով և հետագայում այն չի օգտագործվել խստորեն արտոնությունների տրամադրման համար սահմանված նպատակներով, ապա կազմակերպությունը պետք է վճարի այն հարկերը, որոնք չի վճարել արտոնության առկայության շնորհիվ¹¹:

ԱՄՆ-ում ոչ առևտրային կորպորացիայում խորհրդի պարտադիր առկայությունը հատկապես կարևորվում է

հարկային արտոնություններ ստանալու համար, և ԱՄՆ ներքին եկամուտների ծառայությունը կազմակերպությանը հարկային արտոնությունների շնորհիվ կարևոր նշանակություն է տալիս խորհրդի՝ որպես կառավարման մարմնի առկայությանը¹²: Կանադայում ևս ոչ առևտրային կազմակերպություններ կառավարման մարմինների շարքում կարևորվում է տնօրենների խորհրդի առկայությունը: Ընդ որում՝ Կանադայի օրենսդրությունը և դատական պրակտիկան սահմանել են նաև ոչ առևտրային կազմակերպության խորհրդի անդամների ֆիդուցիար պարտականությունները և այն դեպքերը, որոնք կհանգեցնեն այդ պարտականությունների խախտման և խորհրդի անդամի իրավական պատասխանատվության¹³:

Վերոգրյալից բխում է, որ խորհրդի, ընդ որում՝ որպես անկախ մարմնի առկայությունը հատկապես ոչ առևտրային կազմակերպություններում պետք է պարտադիր լինի, որպեսզի կանխարգելի հանրության միջոցներով կամ աջակցությամբ ձեռք բերված գույքի չարաշահումը կամ ոչ նպատակային օգտագործումը, ինչպես նաև գույքը փոխանցողների մոտ ձևավորվի վստահություն, որ այն կօգտագործվի նպատակային:

Խորհրդի՝ որպես անկախ կառավարման մարմնի, առկայությունը ՀՀ-ում գործող հասարակական կազմակերպություններում հատկապես կարևորվում է նաև հայաստանյան օրենսդրության հետ կապված հետևյալ առանձնահատկությունների պատճառով.

- Հասարակական կազմակերպության անդամների ընդհանուր ժողովը ի տարբերություն մինչև 04.02.2017 թվականը գործած իրավակարգավորման, ըստ որի՝ ժողովը պետք է գումարվեր առնվազն 2 տարին մեկ անգամ, 04.02.2017 թվականից գործող օրենքի համաձայն՝ գումարվում է առնվազն 5 տարին մեկ անգամ: Ընդ որում՝ այս փոփոխության պատճառը եղել է այն, որ հասարակա-

կան կազմակերպությունները, որոնք գործունեություն են իրականացնում տարբեր մարզերում և ունեն շատ անդամներ՝ մեծ դժվարություններ են ունենում առնվազն 2 տարին մեկ անգամ իրենց անդամների ընդհանուր ժողովի գումարումն ապահովելու հարցում: Այսինքն՝ ակնհայտ է, որ անդամների ընդհանուր ժողովը, որը կառավարման բարձրագույն մարմինն է, սակայն չի կարող ապահովել առնվազն 2 տարին մեկ անգամ ժողովի գումարումը, չի կարող նաև համարվել գործադիր մարմնի գործունեության նկատմամբ արդյունավետ վերահսկողություն իրականացնող մարմին և անհրաժեշտ է ստեղծել միջանկյալ օղակ, որը կապահովի կազմակերպության պատշաճ կառավարումը և հաշվետու կլինի ժողովին:

- Հաջորդ առանձնահատկությունը այն է, որ ՀՀ օրենսդրության համաձայն՝ գործադիր մարմինն ընտրվում է ժողովի կողմից և նրա լիազորությունների ժամկետը չի կարող սահմանվել ավելի, քան հերթական ժողովի գումարման՝ կանոնադրությամբ սահմանված պարբերականությունն է (այսինքն՝ որպես օրենքով նախատեսված ստանդարտ տարբերակ 5 տարի), իսկ անդամների ընդհանուր ժողովը՝ չունենալով գործադիրի հետ կապող օղակ, որի միջոցով վերջինիս գործունեության վերաբերյալ բավարար տեղեկատվություն կարող է ստանալ, չունի նաև օրենքով սահմանված հստակ իրավասություն՝ ցանկացած պահի գործադիր մարմնի լիազորությունները դադարեցնելու, ինչը ևս կառավարման այլ մարմիններին գրկում է գործադիրի հնարավոր չարաշահումները զգալու իրական հնարավորությունից:

Ինչպես տեսնում ենք, հասարակական կազմակերպությունում խորհրդի առկայության անհրաժեշտությունը հիմնավորվում է տարբեր տեսանկյուններից, մինչդեռ ՀՀ օրենսդրությամբ խորհրդի ստեղծումը թողնված է հասարակական կազմակերպության հիմնադիրների բացարձակ հայեցողությանը, ինչպիսի մո-

ՀՈՒՆՎԱՐ - ՓԵՏՐՎԱՐ 2018 1 - 2 (223-224)

ԴԱՏԱԿԱՆ
Իշխանություն

տեցումը կարծում ենք արդարացված չէ և անհրաժեշտ է «Հասարակական կազմակերպությունների մասին» ՀՀ օրենքում հստակ սահմանել, որ խորհրդի առկայությունը պարտադիր է՝ որպես ընդհանուր ժողովին և գործադիրին կապող, ինչպես նաև վերջինիս գործունեության նկատմամբ վերահսկողություն իրականացնող ու կազմակերպության տարատեսակ շահառուների շահերը ներկայացնող օղակ:

Բացի խորհրդի պարտադիր առկայությունը, հասարակական կազմակերպության կառավարման մոդելի հարցում առկա են նաև հետևյալ խնդիրները.

1) Նախ՝ հստակ սահմանված չէ, թե հասարակական կազմակերպությունը կառավարման ինչպիսի մոդել կամ մոդելներ կարող է ունենալ,

2) Սահմանված չէ նաև, թե ինչպիսի իրավական կարգավիճակ կունենա խորհուրդը, եթե այն ստեղծվի:

1) Վերոգրյալ առաջին հարցի կապակցությամբ անհրաժեշտ է նշել, որ Օրենքի 19-րդ հոդվածի 2-րդ մասի վերլուծությունից բխում է, որ հասարակական կազմակերպությունում բացի ժողովից և գործադիր մարմնից կարող են նախատեսվել նաև կառավարման այլ մարմիններ, ներառյալ՝ կոլեգիալ կառավարման մարմին, սակայն նախատեսված չէ, թե քանի կառավարման մարմին կարող է ստեղծվել, դրանք ինչ անվանում պետք է ունենան, և դրանով պայմանավորված լիազորությունների ինչպիսի ծավալ կարող են ունենալ, ինչպիսին պետք է լինի դրանց կազմավորման կարգը և փոխհարաբերակցությունը միմյանց հետ: Այսպիսիք՝ օրենքի համապատասխան հոդվածների վերլուծությունից բխում է, որ ՀՀ-ում հասարակական կազմակերպությունների վերաբերյալ օրենսդրությունը չի նախատեսում կառավարման որոշակի մոդելներ՝ իրենց բնորոշ առանձնահատկություններով, այլ որպես ստանդարտ տարբերակ նախատեսում է կառավարման երկաստիճան մոդել, և հնարավորություն բողոնում կանոնադրությամբ

սահմանելու այլ մոդել, որը կարող է լինել՝ եռաստիճան, քառաստիճան և այլն՝ առանց սահմանափակման և դրանց որոշակի առանձնահատկությունների սահմանման: Կարծում ենք՝ մնան մոտեցումն արդարացված չէ և անհրաժեշտ է օրենսդրական մակարդակում սահմանել հասարակական կազմակերպության կառավարման եռաստիճան մոդել՝ իրեն բնորոշ մարմիններով և դրանցով պայմանավորված առանձնահատկություններով:

2) Վերոգրյալ երկրորդ հարցի կապակցությամբ անհրաժեշտ է նշել, որ օրենքը չի պարունակում խորհրդի իրավական կարգավիճակին վերաբերող հստակ իրավաճորմեր: Մինչդեռ, օրինակ՝ «Բաժնետիրական ընկերությունների մասին» ՀՀ օրենքը հստակ նախատեսում է, որ խորհուրդն իրականացնում է ընկերության գործունեության ընդհանուր դեկավարումը, բացառությամբ այն հարցերի, որոնք վերապահված են ժողովի բացառիկ իրավասությանը:

Օրենքի կարգավորումները համեմատելով բաժնետիրական ընկերությունների օրենսդրական կարգավորումների հետ՝ պետք է նկատել, որ «Բաժնետիրական ընկերությունների մասին» ՀՀ օրենքը հստակ սահմանում է, թե ժողովի որ իրավասությունները կարող են փոխանցվել խորհրդին և որոնք նաև գործադիր մարմնին, մինչդեռ «Հասարակական կազմակերպությունների մասին» ՀՀ օրենքը ժողովի ոչ բացառիկ իրավասությունները թույլատրում է փոխանցել կոլեգիալ կառավարման այլ մարմնի՝ առանց հստակեցնելու, թե ինչպիսի մարմնի մասին է խոսքը («Հասարակական կազմակերպությունների մասին» ՀՀ օրենքի 21-րդ հոդվածի 3-րդ մաս):

Նշված իրավաճորմից պարզ չէ, թե արդյո՞ք ժողովի ոչ բացառիկ իրավասությունները կարող են փոխանցվել կոլեգիալ գործադիր մարմնին կամ մեկ այլ կառավարման մարմնի: Այնուամենայնիվ՝ օրենքի տառացի մեկնաբանությունից բխում է, որ այդպիսի մարմնի դերում

կարող է լինել ինչպես գործադիր մարմինը, այնպես էլ, օրինակ՝ խորհուրդը կամ կոլեգիալ կառավարման ցանկացած այլ մարմին: Այսինքն՝ հասարակական կազմակերպության ղեպքում էականն այն է, որ կառավարման մարմինը լինի կոլեգիալ, և օրենքի տրամաբանությունից բխում է, որ կարևոր չէ, թե այդ մարմինը կլինի կազմակերպության ընթացիկ գործունեության ղեկավարումն իրականացնող գործադիր մարմինը՝ չունենալով որևէ անկախ անդամ, թե վերջինիս նկատմամբ հսկողություն իրականացնող մարմինը՝ խորհուրդը: Հետևաբար՝ այն ղեպքում, երբ հասարակական կազմակերպությունում գործում է միանձնյա գործադիր մարմին և ժողով, ապա ժողովի բոլոր իրավասություններն, ըստ էության, դառնում են բացառիկ և չեն կարող փոխանցվել միանձնյա գործադիր մարմնին, իսկ այն ղեպքում երբ առկա է կոլեգիալ կառավարման ցանկացած մարմին՝ ապա վերջինիս կարող են փոխանցվել ժողովի ոչ բացառիկ իրավասությունները, որոնք հետևյալն են՝

- 1) որոշումներ ընդունելու կազմակերպության առանձնացված ստորաբաժանումներ կամ հիմնարկներ ստեղծելու և դրանց կանոնադրությունները հաստատելու մասին,
- 2) որոշումներ ընդունելու կազմակերպության կանոնադրությամբ նախատեսված մարմինների կազմավորման, ընտրության (նշանակման) կամ նրանց լիազորությունները վաղաժամկետ դադարեցնելու (զբաղեցրած պաշտոնից ազատելու) մասին,
- 3) ընտրելու Կազմակերպության աուդիտն իրականացնող անձին (աուդիտորին), եթե սույն օրենքի 26-րդ հոդվածի համաձայն՝ Կազմակերպությունը ենթակա է պարտադիր աուդիտի,
- 4) հաստատելու կազմակերպության ռազմավարությունը, եթե Կազմակերպությունը նախատեսում է ունենալ ռազմավարություն,
- 5) առնվազն հինգ տարին մեկ հաս-

տատելու գործադիր մարմնի կողմից ժողովի գումարմանը նախորդող տարիների ընթացքում հաստատված կազմակերպության գործունեության և գույքի օգտագործման տարեկան հաշվետվությունները,

6) ընդունելու որոշում Կազմակերպությունը լուծարելու մասին, բացառությամբ դատարանի վճռով լուծարվելու դեպքերի:

Խորհրդի՝ որպես կառավարման մարմնի, հիմնական լիազորություններից է գործադիր մարմնի նկատմամբ վերահսկողության իրականացումը և կորպորատիվ կառավարման մեջ գապումների և հակակշիռների մեխանիզմներ սահմանելիս հաճախ գործադիր մարմին ձևավորելու և դրա գործունեությունը վաղաժամկետ դադարեցնելու լիազորությունը փոխանցվում է խորհրդին՝ գործադիրի նկատմամբ արդյունավետ վերահսկողություն իրականացնելու նկատառումներից ելնելով: Մինչդեռ «Հասարակական կազմակերպությունների մասին» ՀՀ օրենքը մի կողմից հստակ նախատեսում է, որ գործադիր մարմին ընտրելը ժողովի բացառիկ լիազորությունն է՝ հետևաբար այն որևէ պարագայում չի կարող փոխանցվել կառավարման այլ մարմնի («Հասարակական կազմակերպությունների մասին» ՀՀ օրենքի 21-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 5-րդ կետ): Մյուս կողմից, նույն հոդվածի համաձայն՝ ժողովի ոչ բացառիկ լիազորություններից է կազմակերպության կանոնադրությամբ նախատեսված մարմինների կազմավորման, ընտրության կամ նրանց լիազորությունները վաղաժամկետ դադարեցնելու վերաբերյալ որոշումներ ընդունելը, որը կարող է փոխանցվել կոլեգիալ կառավարման այլ մարմնի: Նշված իրավադրույթների համադրված վերլուծությունից բխում է, որ գործադիր մարմնի ընտրությունը ժողովի բացառիկ իրավասությունն է, իսկ կանոնադրությամբ նախատեսված մարմինների կազմավորման կամ նրանց լիազորությունները վաղաժամկետ դադար-

ՀՈՒՆՎԱՐ - ՓԵՏՐՎԱՐ 2018 1 - 2 (223-224)

ԴԱՏԱԿԱՆ
Իշխանություն

րեցնելու ոչ բացառիկ լիազորությունը չի վերաբերում գործադիր մարմնին: Ավելին՝ օրենքի վերլուծությունից բխում է, որ այդ լիազորությունը ժողովի կողմից կարող է փոխանցվել կոլեգիալ կառավարման ցանկացած այլ մարմնի, այդ թվում՝ կոլեգիալ գործադիր մարմնին: Կարծում ենք, որ անհրաժեշտ է օրենքում առկա մնան անորոշությունները հաղթահարել՝ հաշվի առնելով նաև միջազգային փորձը:

Ինչպես նշվեց՝ Ռուսաստանի Դաշնությունում հասարակական կազմակերպության կառավարման մարմինների մեջ պարտադիր է ընտրովի կոլեգիալ մարմնի առկայությունը, որը տարբերվում է ժողովից և գործադիր մարմնից և ըստ էության այն հենց խորհուրդն է: Ընդ որում՝ ՌԴ «Հասարակական միավորումների մասին» օրենքի 8-րդ հոդվածի համաձայն՝ հասարակական կազմակերպության կանոնադրությամբ կարող է նախատեսվել, որ ընտրովի կոլեգիալ մարմնի իրավասությանն են վերաբերում հետևյալ հարցերի կարգավորումը՝

- Տարեկան ֆինանսական հաշվետվության հաստատումը,
- Հասարակական կազմակերպության կողմից այլ իրավաբանական անձ ստեղծելու վերաբերյալ որոշման կայացումը,
- Հասարակական կազմակերպության կողմից այլ իրավաբանական անձանց մասնակցության վերաբերյալ որոշման կայացումը,
- Մասնաճյուղերի և ներկայացուցչությունների ստեղծումը,
- Առողջապահական եզրակացության հաստատումը,
- Միանձնյա գործադիր մարմնի ստեղծման և վերջինիս լիազորությունների վաղաժամկետ դադարեցման իրավասությունը¹⁴:

Ինչպես տեսնում ենք Ռուսաստանի Դաշնության օրենսդրությամբ հստակ սահմանված է, թե ինչպիսի լիազորություններով կարող է օժտվել խորհուրդը հասարակական կազմակերպության

կանոնադրությամբ: Նշված լիազորությունների մեջ առանձնակի կարևորվում է խորհրդի՝ միանձնյա գործադիր մարմնին ձևավորելու և վաղաժամկետ նրա գործունեությունը դադարեցնելու լիազորությունը, որը խորհրդին տրված լծակ է՝ գործադիր մարմնի նկատմամբ արդյունավետ վերահսկողություն իրականացնելու համար: Մինչդեռ ինչպես նշվեց, Հայաստանի օրենսդրության համաձայն՝ հասարակական կազմակերպության գործադիր մարմնին ձևավորելու իրավասությունը վերապահված է ընդհանուր ժողովին և այն կրում է բացառիկ բնույթ և չի կարող փոխանցվել կառավարման այլ մարմնի: Ավելին՝ ՀՀ օրենսդրությամբ պարզ չէ՝ արդյոք միանձնյա գործադիր մարմնի լիազորությունները վաղաժամկետ դադարեցնելու հնարավորություն առկա է թե՛ ոչ, ինչն էապես սահմանափակում է վերջինիս նկատմամբ կառավարման մարմինների կողմից արդյունավետ վերահսկողություն իրականացնելու հնարավորությունը:

Համեմատական անցկացնելով բաժնետիրական ընկերությունների հետ՝ անհրաժեշտ է ընդգծել, որ բաժնետիրական ընկերության բաժնետերերի ժողովի՝ գործադիր մարմնին ձևավորելու լիազորությունը բացառիկ չէ և այն կարող է փոխանցվել խորհրդին, ինչպիսի իրավակարգավորումը միանշանակ ընդունելի է՝ հաշվի առնելով այն, որ ժողովը գումարվում է տարին մեկ անգամ և բաժնետերերը ոչ միշտ են տիրապետում անհրաժեշտ ողջ տեղեկատվությանը՝ գործադիր մարմնի վերաբերյալ որոշում կայացնելու համար: Ավելին՝ բաժնետերերի ժողովը ունի ցանկացած պահի գործադիր մարմնի լիազորությունները դադարեցնելու իրավասություն և այդ իրավասությունը ևս կարող է փոխանցվել խորհրդին: Կարծում ենք, որ մնան իրավակարգավորումը հստակեցնում է թե գործադիր մարմնի իրավական կարգավիճակը, թե խորհրդի դերը կորպորատիվ կառավարման համակարգում և այսպիսի կարգավորում անհրա-

Ժեշտ է նախատեսել նաև «Հասարակական կազմակերպությունների մասին» ՀՀ օրենքում: Միաժամանակ այսպիսի մոտեցումը բխում է կորպորատիվ տիպի իրավաբանական անձանց համար միատեսակ իրավակարգավորումներ սահմանելու անհրաժեշտությունից՝ իհարկե ըստ անհրաժեշտության հաշվի առնելով դրանց տեսակների միջև գոյություն ունեցող առանձնահատկությունները:

Ընդհանրացնելով վերոգրյալը՝ առաջարկում ենք «Հասարակական կազմակերպությունների մասին» ՀՀ օրենքում կարարել փոփոխություններ՝ նախատեսելով կառավարման եռասրիճան

համակարգ՝ անդամների ընդհանուր ժողով, խորհուրդ, գործադիր մարմին, հարակ սահմանելով խորհրդի՝ որպես կառավարման մարմնի պարտադիր առկայությունը՝ սահմանելով նաև վերջինիս իրավական կարգավիճակը՝ որպես կազմակերպության ռազմավարական ղեկավարումն իրականացնող մարմնի և սահմանել գործադիր մարմին ձևավորելու ու վերջինիս լիազորությունները վաղաժամկետ դադարեցնելու ժողովի ոչ բացառիկ իրավասությունը՝ այն կանոնադրությամբ խորհրդին վերապահելու հնարավորություն ընչեռելով:

¹ Տե՛ս «ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին ՀՀ օրենքի» նախագիծ, http://moj.am/storage/files/legalActs/legalActs_3463498407311_qax_or_popox-1.pdf (վերջին մուտք 06.02.18):
² Տե՛ս John Lessing. (2009) “The Checks and Balances of Good Corporate Governance” Corporate Governance eJournal, <http://epublications.bond.edu.au/cgi/viewcontent.cgi?article=1015&context=cgej> էջ 3 (վերջին մուտք 06.02.18):
³ Տե՛ս նույն տեղում:
⁴ Տե՛ս An overview of Nonprofit Governance, David O. Renz, Ph.D., Midwest Center for Nonprofit Leadership at UMKC, <https://bloch.umkc.edu/mwcnl/programs-and-seminars/documents/an-overview-of-nonprofit-governance.pdf> էջ 1 (վերջին մուտք 06.02.18):
⁵ Տե՛ս օրինակ, «Հասարակական միավորումների մասին» ՌԳ դաշնային օրենքը, http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_6693/5352e5942c4b21973806900bb2781847aa5da8a6/(վերջին մուտք 06.02.18):
⁶ Տե՛ս Nonprofit Governance and the Work of the Board David O. Renz, Ph.D. 2007, University of Missouri, Kansas City, <https://bloch.umkc.edu/mwcnl/resources/documents/overview-nonprofit-governance.pdf> էջ 1 (վերջին մուտք 06.02.18):
⁷ Տե՛ս David O. Renz, Ph.D., “An overview of Nonprofit Governance”, Midwest Center for Nonprofit Leadership at UMKC, <https://bloch.umkc.edu/mwcnl/programs-and-seminars/documents/an-overview-of-nonprofit-governance.pdf> էջ 3 (վերջին մուտք 06.02.18):

pdf էջ 3 (վերջին մուտք 06.02.18):
⁸ Տե՛ս Recommendation CM/Rec(2007)14 of the Council of Europe Committee of Ministers to member states on the legal status of non-governmental organisations in Europe (Adopted by the Committee of Ministers on 10 October 2007 at the 1006th meeting of the Ministers’ Deputies) §§ 53-54, <http://www.osce.org/odihr/33742?download=true> (վերջին մուտք 06.02.18):
⁹ Տե՛ս Explanatory memorandum to Legal Status of Non-governmental organizations in Europe: Recommendation CM/Rec(2007) Council of Europe Publishing կետ 104, <https://www.statewatch.org/news/2016/feb/coe-rec-ngos-explanatory-memo.pdf> (վերջին մուտք 06.02.18):
¹⁰ Տե՛ս նույն տեղում:
¹¹ Տե՛ս օրինակ, Recommendation CM/Rec(2007)14 of the Council of Europe Committee of Ministers to member states on the legal status of non-governmental organisations in Europe (Adopted by the Committee of Ministers on 10 October 2007 at the 1006th meeting of the Ministers’ Deputies) § 54, <http://www.osce.org/odihr/33742?download=true> (վերջին մուտք 06.02.18), Տե՛ս Explanatory memorandum to Legal Status of Non-governmental organizations in Europe: Recommendation CM/Rec(2007) Council of Europe Publishing կետ 105, <https://www.statewatch.org/news/2016/feb/coe-rec-ngos-explanatory-memo.pdf> (վերջին մուտք 06.02.18):
¹² Տե՛ս Thomas Lee Hazen, Lisa Love Hazen, “PUNCTILIOS AND NONPROFIT

ՀՈՒՆՎԱՐ - ՓԵՏՐՎԱՐ 2018 1 - 2 (223-224)

ԴԱՏԱԿԱՆ Իշխանություն

CORPORATE GOVERNANCE—A COMPREHENSIVE LOOK AT NONPROFIT DIRECTORS’ FIDUCIARY DUTIES”, 2012, էջ 355, <https://poseidon01.ssm.com/delivery.php?ID=553123081007100087005007071079068022046072047037032033073009068125068102077117067094120103054122020025037070124004076067127094029021088064035098092024118087015064064018025022086109102120126099091028116110090017100016088074074098096016026004065081&EXT=pdf> (վերջին մուտք 06.02.18):

¹³ Տե՛ս Terrance S. Carter and Ryan M. Prendergast, Duties and Liabilities of Directors

and Officers of Charities and Non-Profit Organizations, The law society of upper Canada Emerging issues in Directors’ and Officers’ liability 2011, Toronto –March 29, 2011, էջ 1,5,10:

¹⁴ Տե՛ս, օրինակ, «Հասարակական միավորումների մասին» ՌԴ դաշնային օրենքը (հոդված 8), http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_6693/5352e5942c4b21973806900bb2781847aa5da8a6/ (վերջին մուտք 06.02.18):

RESUME - РЕЗЮМЕ

THE PLACE AND NECESSITY TO FORM A BOARD AS A BODY OF COLLEGIAL MANAGEMENT IN THE GOVERNANCE SYSTEM OF THE PUBLIC ORGANIZATIONS

Gevorg Poghosyan
Yerevan State University
Faculty of Law, 3rd year PhD researcher

As a rule, the board does not appear as a body of collegial governance in the governance system of public organizations, since this form of government is more typical for commercial organizations. Nevertheless, in recent years an increasing number of lawyers, both theorists and practitioners, are inclined to consider not only the possibility, but also the need for the formation of this collegial governing body.

In this paper, we tried to bring proper examples of all those technical and practical problems that can be solved by forming a board of public organizations.

It should be noted that the board is a guarantee of the proper action of a public organization, and, consequently, can be considered a correct way of resolving the problems arising in connection with the regulation of the issue of responsibility and accountability of public organizations. As a result of this study, some proposals have been put forward on more expedient legal regulations with respect to forming and functioning of the board as a collegial body of the governance of public organizations.

Keywords: *public organizations, board, noncommercial organization, formation of board, collegial body, managing body*

НЕОБХОДИМОСТЬ ФОРМИРОВАНИЯ СОВЕТА ОБЩЕСТВЕННЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ КАК ОРГАНА КОЛЛЕГИАЛЬНОГО УПРАВЛЕНИЯ В СИСТЕМЕ ОРГАНОВ ПРАВЛЕНИЯ ОБЩЕСТВЕННЫМИ ОРГАНИЗАЦИЯМИ

Геворг Погосян
Ереванский государственный университет
Юридический факультет, аспирант 3-его курса

Как правило, совет в качестве коллегиального органа управления в системе органов правления общественными организациями не функционирует, т.к. данная форма правления свойственна коммерческим организациям. Однако в последнее время все большее число юристов – как теоретиков, так и практикующих специалистов – склонны рассматривать не только возможность, но и необходимость формирования вышеуказанного коллегиального органа правления.

В данной статье рассматриваются технические и практические проблемы в системы управления общественных организаций, которые может решить предлагаемый нами совет общественных организаций.

Необходимо отметить, что совет может стать гарантией нормированного действия общественной организации, и, как следствие, может стать действенным способом урегулирования проблем, возникающих в связи с регулированием ответственности и подотчетности общественных организаций. В результате изучения данного вопроса нами были выдвинуты некоторые предложения по более целесообразному правовому регулированию формирования и деятельности совета как коллегиального органа управления общественными организациями.

Ключевые слова: *некоммерческие организации, коллегиальный орган, орган правления, общественная организация, совет, формирование совета*

Բանալի բառեր - *ոչ առևտրային իրավաբանական անձ, իրավաբանական անձ, կառավարման մարմին, հասարակական կազմակերպություն, խորհուրդ, կորիորդի կազմավորում, կոլեգիալ մարմին*

ՀՈՒՆՎԱՐ - ՓԵՏՐՎԱՐ 2018 1 - 2 (223-224)

ԴԱՏԱԿԱՆ
Իշխանություն